

რომანტიზმის კულტუროლოგიური ფენომენი

მწერლობა ერის სულიერი მემკვიდრეა, მით უფრო ქართველთათვის, რომელთა ისტორიოგრაფიული თხზულებანიც კი მხატვრული პროზის ნიმუშებია, რაც ერის ლიტერატურული ღირსების უტყუარი მიმანიშნებელია. ამიტომაც, ნებისმიერი ლიტერატურული მიმდინარეობა აქ მართოდენ გარეშე კულტუროლოგიური სივრციდან შემოჭრილ ფენომენად როდი უნდა გავიაზროთ. მას, თითქმის ყოველთვის, საკმაოდ შემზადებული „ლიტერატურული ნიადაგიც“ ხვდება და ხვდება კიდევ.

და საერთოდ, ქართული „სიტყვათმეტყველებისათვის“ დამახასიათებელია მკვეთრად გამოხატული პოეტურ-ფილოსოფიური დიაპაზონი; რის გამოც მწერლობა, ხშირ შემთხვევაში, ინსტიტუციურ ასპექტსაც ითავისებდა და ერის ზნობრივ ფორმირებასაც იღებდა საკუთარ თავზე (მაგალითისთვის, თუნდაც დავით გურამიშვილის „დავითიანი“...). ამის საილუსტრაციოდ, ასევე ჩვენი მეფე-პოეტების დინასტიური უდიდამობაც გამოდგება, რომელთაც საკუთარი მისია და პათეტიკა მხოლოდლა სიტყვაკაზმულ ჟანრში „გახარჯეს“.

სიტყვა, როგორც შემოქმედებითი და პიროვნული თავისუფლების გამოხატულება მწერლობაში განუზომელ ინტერპრეტაციებსაც აღწევს; თუმცადა, „სიტყვათქმნალობის“ თუ პირიქით – სიტყვის „თვინიერ სულის მოძრაობის“ (სულხან-საბასეული ფორმულირება...) ეტაპებს ერთგვარად განკარგავენ სწორედ ლიტერატურული მიმდინარეობები.

მთელი ეპოქის (ზოგჯერ კი ეპოქათა) კულტუროლოგიური თვალსაწიერის მომცველია ესა თუ ის ლიტერატურული მიმდინარეობა, როგორც შემოქმედებითი ცნობიერების უნივერსალური გამოვლინება – მოწოდებული მკაცრად დოგმატური თუ ესთეტიკური მრწამსით (რალა თქმა უნდა, თავად მიმდინარეობის არსიდან გამომდინარე).

მხატვრული აზროვნების ეს კანონზომიერი ფენომენი კონკრეტულ ეთნოკულტურათა წიაღში ერთგვარ ტრანსფორმაციას განიცდის და ქვეგანშტოებათა სახით მკვიდრდება. ასე მაგალითად, რომანტიზმი თავისი ზოგადევროპული წარმომავლობისა და გამოვლინების მიუხედავად, კონკრეტულ ეროვნულ ასპექტებსაც ითავისებს და ამიტომაც, ამ ლიტერატურულმა მიმდინარეობამ ევროპის სხვადასხვა ქვეყანა ერთდროულად იჩინა თავი – შესატყვისი სახელებებით: „გერმანული რომანტიზმი“; „ინგლისური რომანტიზმი“ („ტბის სკოლის პოეტები“); „ფრანგული რომანტიზმი“; „რუსული რომანტიზმი“; „პოლონური რომანტიზმი“; „ქართული რომანტიზმი“ და უკვე მოგვიანებით აღმოცენდა – „ამერიკული რომანტიზმიც“.

რომანტიზმის ევროპულ განშტოებებში (ქართულისაგან განსხვავებით...) ზედმიწევნით სისტემური სახითაა ფილოსოფიურ სკოლათა ესთეტიკურ-მხატვრული გააზრების ფენომენი, რაც ასახულია კიდევ შესატყვის (შესაბამის) მანიფესტებში. თუ კვლავ ქართულ მწერლობას დაუბრუნდებით, ჩვენი შემოქმედებითი ცნობიერებისათვის და ზოგადად ჩვენი ეთნოფსიქოლოგიისათვის, რატომღაც ყველაზე მისაღები, ბუნებრივი და შესაბამისად ადვილად აღსაქმელი აღმოჩნდა მხატვრულ კოდში ინტეგრირებული ფილოსოფიური არსი.

ამიტომაც, კლასიკურმა ფილოსოფიურმა დოქტრინებმა (ე. წ. პეტრიწონულმა ლიტერატურულმა სკოლამ, თუ კათალიკოს ანტონ პირველის მიერ XVIII ს.-ში

რესტავრირებულმა კლასიკურმა ფილოსოფიურმა აზროვნებამ, რომელსაც კლასიციზმის ელფერი დაჰკრავდა), ლიტერატურულ პოსტულატებად ტრანსფორმაცია განიცადეს; ანუ ჩვენი ეთნოკულტურისათვის გაცილებით მეტყველი აღმოჩნდა სამყაროს შეცნობის სხარტი, პოეტური გამოსახვის ტენდენციები, რითაც თითქოსდა, – ფილოსოფიური ფრაზის შინაგანი სიღრმის ღერძმა ერთგვარი ცლომა თუ რყევა განიცადა; მაგრამ ეს მარტოოდენ, ზედაპირული ერთი შეხედვით, – რეალურად, ამ დინამიკამ გაცილებით ელასტიური და შესატყვისად, უფრო ადვილად აღსაქმელი გახადა ღრმაზროვანი ფილოსოფიური განზოგადებანი. რისი ყველაზე მეტყველი და სრულყოფილი ილუსტრაციაა სწორედ „ვეფხისტყაოსანი“, რომელიც რელიგიურ-ფილოსოფიურ თანკვეთათა ჭრილში ისე ვირტუოზულად ძერწავს მხატვრულ სახეებს, რომ თავდაპირველი შემოქმედება მკითხველზე დახვეწილი პოეტური პათოსია და შემდეგ უკვე ის მომწესხველი სახისმეტყველება, რომელმაც საღვთო წიგნთა რიგილობაში (კერძოდ, „მეორე ბიბლიად“ სახელდება – ქართველი კაცის განუყოფელი სულიერი საგზლის გამო...) მოაქცია ეს საერო ძეგლი. შემდგომ, – საუკუნეთა ვაკუუმის მიუხედავად, უკვე დავით გურამიშვილის „დავითიანმაც“ გაითავისა პოეტური ამოქმედის რელიგიურ-ფილოსოფიური განზოგადება.

ნებისმიერი ლიტერატურული მიმდინარეობა თავისი არსითა თუ შინაგანი დეფინიციით წარმოადგენს წინარე – უკვე არსებული „შემოქმედებითი ხედვის“ იმგვარ კორექციას, რომ ზოგ შემთხვევაში სრულ კულტუროლოგიურ ინტერპრეტაციამდე მივიღვართ („კლასიციზმი“ და „რომანტიზმი“), ანდა ნაწილობრივამდე. ასეთ ვითარებაში კონკრეტული მიმდინარეობანი ერთმანეთს არათუ უპირისპირდებიან არსობრივად და კონცეპტუალურად, არამედ ლოგიკურად შემავსებლებიც არიან ურთიერთის და ერთგვარად აგრძელებენ თავისუფალი შემეცნების ხაზს; მაგალითისათვის – „იმპრესიონიზმისა“ და „სიმბოლიზმის“ შემთხვევაში ესაა „წარმოსახვის უსაზღვროებით“ მათი მონათესავეობა, როგორც მარტოოდენ „გონების თვალთ ალქმული სამყაროს კულტის“ რადიკალური მსხვერვის დემოსტრირება.

რომანტიზმი წარმოადგენს სამყაროს შეცნობის იმგვარ სტილს, რომელიც მარტოოდენ შეგრძნებათა და ემოციათა ფოკუსირების გზით ახდენს აზრის ფიქსირებას, რის გამოც მუდმივი მიუღებლობა იკვეთება ცხოვრების მარადიულ კანონზომიერებასთან...

რომანტიზმმა მხატვრულ აზროვნებაში გზა გაუხსნა წინარე ეპოქებში (განსაკუთრებით კი კლასიციზმის პერიოდში (1515 წლიდან XVIII ს-ის 30-იან წლებამდე) შეგუბებულ შემოქმედებით თავისუფლებას; რის შედეგადაც იდეალიზმი, ინდივიდუალიზმი, სუბიექტივიზმი, პესიმიზმი ლიტერატურული სივრცისა თუ პერსონაჟის განუყოფელ ატრიბუტებად იქცნენ.

სწორედ ამ მიმდინარეობამ, როგორც შემოქმედებითი უსაზღვროების და აწმყოსთან გაუცხოების მხატვრულმა გამოსახვამ ფრიად მეტყველი „ლიტერატურული ნიადაგი“ ჰპოვა ძველი მწერლობის სახით, რომელთა გაცნობიერება სრულიად წარმოუდგენელია რომანტიკული არქეტიპების გააზრების გარეშე. ლიტერატურული პათოსის ეს წარმმართველი მუხტი (იგულისხმება რომანტიკული მარცვალი) ერთგვარი წიაღსველებით იყო შესაცნობი ძველ ქართულ ე. წ. მხატვრულ-კანონიკურ აზროვნებაში, რომლის მასშტაბური დემონსტრირებაც სრულიად წარმოუდგენელი იყო ძლიერი და უდრეკი სულის გამომწვევით ჩვენი მწერლობისათვის. და რომ არა „რომანტიზმის“ დამკვიდრება, „რომანტიკული სულისკვეთება“ მეტ-ნაკლებად „ლიტერატურულ ჩრდილში“ იქნებოდა მოქცეული...

მაგრამ ძველი ქართული მწერლობა გაცილებით მეტ ლოიალობას იჩენდა „რომანტიკული ხედვისა თუ ელფერის“ მიმართ, ვიდრე კლასიციზმის მარწუხებში მოქცეული ევროპული ლიტერატურა. ამის საილუსტრაციოდ გამოდგება თუნდაც შემდეგი ციტატის მოხმობა ზაზა აბზიანიძის „ლიტერატურული პორტრეტებიდან“;

„რუსთველისა და ქართული რომანტიკული პოეზიის კავშირი ცალკე საკითხია, რომელიც არაერთხელ მოქცეულა ქართული ლიტერატურის მკვლევართა მხედველობის არეში. განსაკუთრებული „ჩაძიებით“ თვალმიდევნებულია აქ ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოეტური მემკვიდრეობის სათავეები... ასევე ალექსანდრე ჭავჭავაძის ეთიკურ თუ ესთეტიკურ წარმოდგენათა სათავე – რუსთველის პოემაშია“.¹

ძველი ქართული მწერლობა სწორედ „ვეფხისტყაოსნის“ უნივერსალური მხატვრული დიაპაზონიდან გამომდინარე, ეპიკურ პოემაში ლირიული გადახვევების მრავალსახოვან პასაჟებს გვთავაზობს, სადაც სრული უიმედობის ფონი მარადიული „მსოფლიო სევდის“ განზოგადებად არ ყალიბდება იმ ერთადერთი მიზეზის გამო, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ სასოწარკვეთილი პერსონაჟი ტარიელი სულით მონათესავე ადამიანების გარემოცვაშია. სრულ მარტოსულობას ის მხოლოდ მარტოდ-მარტო „ველად გაჭრაში“ აღწევს, სადაც რომანტიკოსთა ჩვეული ქრესტომათიული ნავთსაყუდელია – ბუნება. სწორედ ბუნების ხელთუქმნელობა ანუ მისი პირველქმნილი ჰარმონიის შეცნობა წარმოადგენს იმ იდეალს, რომლისაკენაც ისწრაფვის რომანტიკოსი პოეტი.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, „რომანტიზმის დამყარება საქართველოში არ განიცდიდა იმ ტკივილებსა და მტვრევას, რომელსაც ადგილი ჰქონდა დასავლეთ ევროპაში და, თუ გნებავთ, რუსეთშიც. რომანტიზმმა გასავრცელებლად ქართულ ლიტერატურაში ნოყიერი ნიადაგი იპოვა და თავისუფლად დაემყნო“.²

ისიც გასათვალისწინებელია, რომ ჩვენმა რომანტიკოსებმა (ალექსანდრე ჭავჭავაძემ, გრიგოლ ორბელიანმა, ვახტანგ ორბელიანმა, ნიკოლოზ ბარათაშვილმა) მიუხედავად ევროპულ თუ რუსულ, ყაიდაზე აღზრდისა, მათი კეთილშობილი და არისტოკრატიული ოჯახების გათვალისწინებით, თავდაპირველად სწორედ „ქართული ენისა და მწერლობის სიღრმე შეიტკბეს“.

„როცა ოთხი წლის შეიქნა ალექსანდრე (ჭავჭავაძე) გარსევანი დაბრუნდა სახლობით თბილისს. რადგანაც თბილისში იმ დროს სასწავლებელი არ იყო, მამამ თან წამოიყვანა ბავშვის ლალად ერთი ფრანგი, რომელიც დიდხანს იყო ალექსანდრეს ოსტატად. აქ ისწავლა ალექსანდრემ ფრანგული, გერმანული, რუსული, სპარსული და ქართული. მეტადრე ქართული, რომელიც იმან ასე ზედმიწევნით იცოდა“...³

„წერა-კითხვა გრიგოლ ორბელიანმა ანჩისხატის დეკანოზისგან ისწავლა. ეს დეკანოზი, გვარად ალექსეევი-მესხიევი (მესხიშვილი), დიდი მწიგნობარი იყო და იმ ზომამდის მშვენიერი, რომ ერთმა მხატვარმა მისი სახე რომელიღაც ეკლესიის გუმბათზე საბოლოოდ დასახა, როგორც გაგვიგონია თვით პოეტისაგან. ამისგან ქართული წერა-კითხვა რომ ისწავლა, გრიგოლი იმისმა მშობლებმა მიაბარეს ახალს, მთავრობისგან გამართულ კეთილშობილთა სასწავლებელში. აქ ქართული ენის მასწავლებლად შეხვდა იმას მღვდელი ხელაშვილი, ჩვენი ენის ზედმიწევნით მცოდნე“.⁴

„ვახტანგ ორბელიანი ხომ თელკე ბატონიშვილის ვაჟი იყო, ერეკლეს უმცროსი და

¹ აბზიანიძე ზ., ლიტერატურული პორტრეტები, 2009, გვ. 30.

² ზანდუკელი მ., თხზულებანი, ტ. I, 1972, გვ. 61.

³ მუხარგია ი., ქართველი მწერლები, 1954, გვ. 19.

⁴ მუხარგია ი., დასახ. ნაშრომი, გვ. 41.

უსაყვარლესი ასულისა. იმ თეკლე-ბიჭის, მამამისი რომ მიმართავს – „ჩემო შინაგანო გულის ნათელო, თეკლე!“.. საქართველოს წარსულისა და მწერლობის უბადლო მცოდნე, პოეტური ნიჭით დაჯილდოებული თეკლე იყო პირველი აღმზრდელი და გეზის მიმცემი თავის ვაჟიშვილებისა...“¹

ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემთხვევაში კი: „მელიტონ იყო ქართულს ენაზე განათლებული კაცი, კარგი მოლაპარაკე, ზედმიწევნით მცოდნე ქართული ლიტერატურისა. იმის სახლში ნახავდით ძველს ჩვენს სწავლულ ქართველებს...“

ეფემია (გრიგოლ ორბელიანის და) იყო მშვენიერი ქალი და ქართულად კარგად გაზრდილი... ამ დროს ჯერ ისევ არსებობდა თბილისში სამრევლო სასწავლებლები, საცა თითო ოროლა ანაბანას სწავლობდნენ ყველა ჩვენი შესანიშნავი კაცნი წარსულის დროებისა. შვიდი წელი რომ შეუსრულდა ტატოს, დედამ ასწავლა იმას წერა-კითხვა და მიაბარა კალოუზნის სასწავლებელში, საცა 10-12 წლის წინათ სწავლობდა გრ. ორბელიანი. აქ დაუდვა იმან პირველი საფუძველი იმ კარგს ენას და წერის კილოს, რომლითაც მდიდარია ყველაფერი, რაც რამ დაუწერია მის მარჯვენას... რაც უნდა იყოს, მაღლი იმ სასწავლებელს, რომელმაც ქართული ენის სიყვარული ჩაუნერგა გულში ორ ისეთ მწერალს, როგორც არიან გრ. ორბელიანი და ნ. ბარათაშვილი....

1827 წელს, სექტემბერს ბარათაშვილი შეიყვანეს კეთილშობილთა სასწავლებელში. ეს სასწავლებელი შემდეგში გიმნაზიად გადაკეთდა... ქართულ ენას და გრამატიკას ასწავლიდა იმას ჯერ დოდაშვილი, სანამ ამას არ დაიჭერდნენ პოლიტიკურ დანაშაულისათვის...“²

სოლომონ დოდაშვილი, ქართველი თავადაზნაურობის 1832 წლის შეთქმულების, ე.წ. „რომანტიულის ამბოხის“ ერთ-ერთი თავკაცი იყო. ის ამასთანავე, როგორც მოაზროვნე და ფილოსოფოსი წინამორბედიც იყო და უშუალო თანამედროვეც ჩვენი რომანტიკოსების. სწორედ დოდაშვილმა, განსაკუთრებით კი ბარათაშვილის შემთხვევაში, პოეტურ განდობებს „ფილოსოფიური გეზიც“ მისცა, როგორც უშუალოდ მისმა მოძღვარმა. და კიდევ ერთი – პოეტს საკუთარი ტრაგიკული აღსასრულის გამო, მან მეხსიერების დიდი ტკივილიც დაუტოვა...

რომანტიზმისთვის XIX ს-ის დასაწყისში ჩვენში უნივერსალური პირობები იყო, რაც გამოიხატებოდა რუსეთის მიერ ანექსირებული საქართველოს ერთგვარ საყოველთაო აპათიასა და „პოლიტიკურ ნიჰილიზმში“. ეს პროტესტი „XIX საუკუნის პირველი ნახევარი სავსეა მეფის რუსეთის დამკვიდრებით და მისი უხეში პოლიტიკით გამოწვეული აჯანყებით მთიულეთისა – 1804 წელს, კახეთისა – 1812 წელს; იმერეთისა – 1820 წელს; ე. წ. „რომანტიული ამბოხება“ ქართველი თავადაზნაურობისა – 1832 წელს; 1841 წლის გურიის აჯანყება და სამეგრელოსი – 1856-1857 წ.წ.“³

საგულისხმოა სწორედ ის, რომ ქართველი რომანტიკოსები მეამბოხე სულის დემონსტრირებას არა მხოლოდ საკუთარ შემოქმედებაში მისდევდნენ, არამედ ისინი უშუალოდ იყვნენ ზემოდასახელებულ შეთქმულებათა ფიზიკური თუ სულიერი თანამონაწილენი და რეპრესირებულნი... ეს ხვედრი ჯერ კიდევ 1804 წლის მთიულეთის აჯანყებისას იწვნია „იმპერატრიცას ნათლულმა ალ. ჭავჭავაძემ“, ეს ხაზი უკვე 1832 წლის შეთქმულებისას კიდევ უფრო გამძაფრდა და მტკივნეული გახდა; – ტამბოვში გადასახლებული ალ. ჭავჭავაძე, მცირე დანაშაულისა და სამხედრო ღვაწლის გამო გრ.

¹ აბზიანიძე, ზ., დასახ. ნაშრომი, გვ. 138.

² მეუნარგია ი., დასახ. ნაშრომი, 1954, გვ. 194.

³ ზანდუკელი მ., დასახ. ნაშრომი, გვ. 67.

ორბელიანი „გაგზავნეს სამსახურებლად კავკასიის „ლინიაზე“¹; „სხვათაშორის, 1832 წლის შეთქმულებაში არა მარტო სამნი ძმანი ორბელიანები მონაწილეობდნენ, არამედ მათი შთამავლებელი თეკლე ბატონიშვილიც. ესაა, რომ არ დაუპატიმრებიათ შვილებთან ერთად... იმპერატორმა ლმობიერება გამოიჩინა და სამივე ძმა რუსეთს გადაასახლეს. ვახტანგი კალუგას გაისტუმრეს. ერთხანს ამასთან ერთად იყო შუათანა ძმაც და დედაც, მაგრამ თეკლე ბატონიშვილი ხანდაზმულობის გამო მალე დაუბრუნებიათ თბილისში“.²

ამ საბედისწერო „პოლიტიკური დრამით“ ნიკოლოზ ბარათაშვილი (რომელიც იმხანად 15 წლისაა მხოლოდ) ფრიად შეძრწუნებულია, მით უფრო, რომ ეს მთელი სიმძაფრე სწორედ მის უახლოეს გარემოცვას შეეხო. კიდევ უფრო გამძაფრდა მისი შეგრძნება, რომ „სამშობლოს დახსნა“ და სრული თავისუფლება მხოლოდ ოცნებაში თუ მოიპოვება, ხოლო სულიერი ტკივილის ერთგვარი განელება მხოლოდ ბუნების წიაღში ან წარსულის დიდებული ლანდების გამოხმობით თუა შესაძლებელი. ეროვნული ენერჯის (გერონტი ქიქოძის ტერმინი რომ ვიხმართ) ეს სიმძაფრე მთელი სიცხადით აისახა ქართულ რომანტიზმში, მეტადრე ბარათაშვილთან.

„ქართველი რომანტიკოსები სწორედ იმიტომ შეიძლება ჩაითვალოს ამ ლიტერატურული მიმართულების წარმომადგენლებად, რომ მათ მიზნად დაისახეს ადამიანის არსში წვდომა. რომანტიკული მსოფლხილვა ამ შემთხვევაში იმით გამოიხატა, რომ მათ ისეთი საკუთარი სულიერი სინამდვილე წარმოსახეს და წინა პლანზე გამოიტანეს, რომელსაც განსაკუთრებული საზოგადოებრივი მნიშვნელობაც აღმოაჩნდა. სახელდობრ, ჩვენი რომანტიკოსების განცდათა ფონზე აისახა ქართველი ხალხის ცხოვრება, მისი ყოფა და ეროვნული ცხოვრების თავისებურების გამოვლინება. სწორედ ესაა იმის პირობა, რომ ქართველი რომანტიკოსების შემოქმედება განსხვავდება და გამოირჩევა სხვა ერების მწერალთა შემოქმედებისგან და მას თავისი კოლორიტი აქვს. სიცოცხლის არსი და მიზანი სიყვარულის უძლეველობა, ბუნების მომხიბვლელობა, ბედთან შებმა – აი ის და ამ რიგის სხვა საკითხები, რომლებიც აინტერესებდათ ქართველ რომანტიკოსებს. ამ ნიშნით ისინი უახლოვდებიან რომანტიზმს. ეს თემები და პრობლემატიკა აერთიანებს მათ იმ ფარგლებში, რომელიც მსოფლიო რომანტიზმს საზღვრავს“.³

თუმცა საგულისხმოა ის ფაქტიც, რომ ქართული რომანტიზმი, მიუხედავად თავისი ევროპული წარმომავლობისა, არსობრივად, – მრწამსით, ესთეტიკით თუ წუთისოფლის ფილოსოფიური ჭვრეტით (და რაც მთავარია, უსაზღვროდ თავისუფლებისმოყვარე მემამბოხე სულისკვეთებით) სავსებით ბუნებრივად განშტოვდა ჩვენს ეთნოკულტურაში და ქართული შემოქმედებითი ცნობიერების ერთ-ერთ უნივერსალურ ფენომენად იქცა.

სწორედ ამიტომ, რომ ნაციონალური მწერლობა (ქართული მწერლობის მსგავსად), რომელსაც აქვს უძველესი წარმომავლობა, საკუთარი დამწერლობა და ფლობს ენის მხატვრული დიაპაზონის ყველა ბერკეტს, – აუცილებლად ქმნის საკუთარი „მეხსიერების კოლს“.

„მეხსიერების კოდი“ მოიცავს ნაციონალური მწერლობის განვითარების ყველა ეტაპსა თუ იმ ტრანსფორმაციის ფორმებს, რამაც კონკრეტულ მწერლობას შეუნარჩუნა საკუთარი „მხატვრული მეტყველება“, – ბუნებრივია მსოფლიო მწერლობასთან ინტეგრირების ფონზე.

¹ შეუნარგია ი., დასახ. ნაშრომი, 1954, გვ. 48.

² აბზიანიძე ზ., დასახ. ნაშრომი, გვ. 140.

³ კაციტაძე კ., ჯამბურია კ., ქართული რომანტიზმი – ნაციონალური და ინტერნაციონალური საზღვრები, 2012, გვ. 25.

ამ გადასახედიდან ქართული მწერლობა ერთობ საინტერესო და უნივერსალურია, როგორც ერის გაქრისტიანებისთანავე აღმოცენებული (წინარე ძეგლებს ჩვენამდე არ მოუღწევია...). ამასთანავე, არსებობს შემდეგი გარემოებანიც; სასულიერო მწერლობის კანონიკურობის მიუხედავად, ამ ძეგლებშიდაც იკვეთება ბიბლიურ არქექტივთა თავისუფალი მხატვრული გააზრება. უფრო მეტიც, „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებაში“ შეინიშნება აღრეული რენესანსული ხედვა.

ამიტომაც, ქართულ მწერლობაში შესაძლებელია, რომ სრულიად გამორჩეული საერო ძეგლი – „ვეფხისტყაოსანი“, ამასთანავე, ბიბლიური სახისმეტყველებითაც იყოს წარმოდგენილი. ეს თავისუფალი ვარიანტი და მხატვრული აზროვნების „ზეჟანრობრივი“ თანაარსებობა მხოლოდ მაღალი კულტურისა და შესაძლებლობის ნაციონალური მწერლობის პრეროგატივაა.

ქართული მწერლობისათვის საფრთხეს არც ბერძნულ-ბიზანტიური მწერლობის სტერეოტიპები წარმოადგენდა (სასულიერო მწერლობა) და არც აღმოსავლური პოეზიის მხატვრული კლიშეები (თეიმურაზი, არჩილი, ვახტანგ VI ...).

საფრთხე, საკუთარი „ხმის“ დაკარგვისა, – ყოველთვის არსებობდა, მაგრამ ქართულ მწერლობას აბსოლუტურად შეტკობილი ჰქონდა ქართული ენის „მეტყველი შესაძლებლობანი“ და მსოფლიო მწერლობა მისთვის „გონიერი აღფრთოვანების“ საგანს წარმოადგენდა...

ქართულმა მწერლობამ თავისი „შემოქმედებითი ნება“ რომანტიზმის, როგორც ზოგადევროპული კულტურული მსოფლხედვის, წინაშეც შეინარჩუნა. „ხდება ხოლმე, რომელიმე მიმდინარეობა კულტურის სფეროში მთელ ეპოქას ქმნის და ისტორიულ მნიშვნელობას იძენს. ასეთ ისტორიულ ნიშანსვეტად იქცა XIX საუკუნის ქართული სინამდვილისათვის რომანტიზმი, რომელშიც განუყრელად შეერწყა ერთმანეთს პასიონარული მსოფლშეგრძნების ფორმა, ლიტერატურული მოვლენა და საზოგადოებრივი ახლომხედველობა, შემდგომ „პოლიტიკურ რომანტიზმად“ მონათლული კიტა აბაშიძის მიერ.

XIX საუკუნის თვალსაწიერიდან კიდევ უფრო მკაფიოდ მოჩანს, რომ ეს ნიშანსვეტი ჩვენი ქვეყნის ისტორიულ გზისგასაყარზე ქართული კულტურის ევროპული ორიენტაციის მანიშნებელი იყო... და, უკვე ახლახანს, „ბედის სამძღვარს“ იქით ევროპისაკენ „ნახტომშიც“ კი, ლიტერატურის ისტორიკოსს სურს იმ, რომანტიკოს წინაპართა პასიონარული იდეებისა თუ ილუზიების გამოძახილი იხილოს“.¹

ამასთანავე რომანტიზმმა თავისი „შინაგანი არსიდან“ გამოძინარე, წინარე ქრესტომათიული ლიტერატურული კონცეფციების ერთგვარი ინტერპრეტირება მოახდინა – „მეამბოხე შემოქმედებითი სულის“ წყალობით. ამიტომაც გამოიკვეთა კაცობრიობის „გლობალური დილემა“ – „მსოფლიო სევდა“, რომელმაც ევროპულ რომანტიზმში შექმნა ლიტერატურული სიმბოლოებით წარმოდგენილი ერთგვარი „მისტიკური ველი“... ეს ტენდენცია არც ქართული რომანტიზმისთვის იყო უცხო.

რომანტიზმით დაწყებული XIX საუკუნე წარმოადგენდა არა მარტო კონკრეტულ „შემოქმედებით ხედვას“ თუ მსოფლშეგრძნებაზე გადაწყობილ „ახალ მწერლობას“, არამედ იგი აყალიბებდა მთელი ევროპის „ახალ აზროვნებას“; უფრო მეტიც, რომანტიზმმა თავისი მასშტაბიდან გამოძინარე დაამკვიდრა „სრულიად ახალი სამყაროს ცენტრი, სადაც სწორედ რომანტიკული პათოსი იქცა ცხოვრების შეცნობის უნივერსალურ ენად.

¹ აბზიანიძე ზ., ქართული რომანტიზმი, დასახ. ნაშრომი, 2012, გვ. 5.

„რომანტიკოსის ფიქრი მუდმივად ორ პოლუსს შორის მოძრაობდა – თავისუფლება (პიროვნება, რომელიც სამყაროში არსებულ ჩაგვრას უპირისპირდება, შეუძლია განერიდოს სამყაროს და მასზე ამაღლდეს) და ბედისწერა (სამყარო, თავისი გარდაუვალობის სტიქიური კანონებით). რომანტიკული ლიტერატურის წარმომადგენლები თავიანთ ნაწარმოებებში ასახავენ განსაკუთრებულ, „მაღალი“ მისწრაფებებით შეპყრობილ პიროვნებებს, რომელთა ცნობიერებაც გაჯერებულია სინამდვილის მიუღებლობისა და მაღალ იდეალებს შორის ტრაგიკული ბზარის არსებობით. სამყაროს წყობის ამგვარ მიუღებლობას რომანტიკული ლიტერატურის გმირი გარდაუვალ დალუპვამდე მიჰყავდა (ბაირონის მანფრედი და კაენი, დონ ჟუანი და ჩაილდ ჰაროლდი). რომანტიკოსებმა გაიაზრეს, რომ ადამიანის თავისუფლება შეუზღუდავია, ის ფატალურად და ხშირად ტრაგიკულად არის დამოკიდებული გარკვეულ გარეგან ძალებზე (გარდაუვალობის უნივერსალური კოსმიური კანონი“¹.

რომანტიზმის, ამ ყოვლისმომცველი ლიტერატურული მიმდინარეობის, გეოგრაფიული არეალი საოცრად ვრცელია... თუმცა ყველა განშტოებისათვის ნიშანდობლივია ის ძირითადი აზროვნების სტილი, რომელიც რომანტიზმის შესატყვისი გამომსახველობითი „რეკვიზიტითა“ წარმოდგენილი. მაგრამ სწორედ აქ, გასათვალისწინებელია ნაციონალური მწერლობის „მეხსიერების კოდი“, რაც განსაზღვრავს კიდევ რომანტიზმის მხატვრულ დიაპაზონს. რომანტიზმის ერთგვარი „უსაზღვრებო ტრაექტორია“, – იმავედროულად გამოჰკვეთს მონათესავე შემოქმედ სულთა საოცარ თანამიმართების ტენდენციებს. ეს კი თავისთავად განაპირობებს ერთ მხატვრულ ენაზე პოეტური მეტყველების აუცილებლობას. როგორც წესი, – ტრადიციულად ეს შესაძლებელია, მხოლოდ და მხოლოდ, ლიტერატურული სიმბოლოების მეშვეობით. სწორედ მხატვრული ნაწარმოების სახისმეტყველებითი ასპექტი წარმოაჩენს ავტორის შემოქმედებითი ცნობიერების ინდივიდუალურ ფენომენს და, ამასთანავე, იძლევა განუსაზღვრელ შესაძლებლობას პოეტური გამომსახველობის სხვა რეგისტრში გადაიყვანოს ყოველგვარი ქრესტომათიული არქეტიპები (იქნება ეს ეთნომითოლოგიური, ანტიკური თუ ბიბლიური...).

გამონაკლისი არც ქართული რომანტიზმი და სწორედ ამ გადასახედიდან, შეძლო ნიკოლოზ ბარათაშვილმა მსოფლიო რომანტიზმში იმგვარი ინტეგრირება, რომ მან სრულიად სხვაგვარი განშტოება შესძინა ამ მიმდინარეობას.

ნიკოლოზ ბარათაშვილი მსოფლიო რომანტიკოს-ავტორთა შორის, საკუთარ „რომანტიკულ ხელწერას“ ინარჩუნებს, რაღა თქმა უნდა, სწორედ ნაციონალური მწერლობის „მეხსიერების კოდის“ გათვალისწინებით. ის სულით ხორცამდე რომანტიკოსი გახლდათ – შემოქმედებითი თუ ბიოგრაფიული პერიპეტეებით; თუმცაღა (მისი თანამედროვეთა თქმით) რელიგიური ცნობიერებიდან გამომდინარე იყო საოცარი სულიერი წონასწორობით გამორჩეული.

ამიტომაც იყო, რომ ნოვალისის „ლურჯი ყვავილის“ მსგავსად, – ბარათაშვილმაც შექმნა „რომანტიკული სულის“ არანაკლებ საინტერესო და სათუთი „სახისმეტყველებითი შტრიხი“. ესაა მისი, როგორც რომანტიკული სულისკვეთების პოეტის, განუზომელი ტრფობა და ხიბლი „პირველად ქმნილი ცისა ფერის მიმართ“.

და კიდევ, ამ მიმდინარეობისათვის ფრიად უჩვეულო ერთი მხატვრული შტრიხიც იკვეთება – ესაა სახელისუფლო ცნობიერების „რომანტიკული კოდი“. ერთი შეხედვით, თითქოსდა სრულიად შეუთავსებელი უნდა იყოს სახელისუფლო ბრძოლით გამოწვეული

¹ ლომიძე გ., ქართული რომანტიზმი დასახ. ნაშრომი, 2012, გვ. 218.

ვნებათაღელვა და მძაფრი რომანტიკული სულისკვეთება... არადა, სწორედ ბაგრატიონთა სამეფოს ნანგრევებზე აღმოცენებული „მსოფლიო სევდის“ მეტად ორიგინალურმა ინტერპრეტაციამ მისცა სწორედ ერთგვარი ბიძგი ქართული რომანტიზმის წარმოშობას. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ ჩვენმა რომანტიკოსებმა (ალექსანდრე ჭავჭავაძემ, გრიგოლ ორბელიანმა, ვახტანგ ორბელიანმა, ნიკოლოზ ბარათაშვილმა) რუსულ თუ ევროპულ კულტურასთან ზიარების მიუხედავად (ისინი ხომ კეთილშობილი და რჩეული ოჯახის შვილები იყვნენ) თავდაპირველად სწორედ „ქართული ენისა და მწერლობის სიღრმე შეიტკბეს“.

სამეფოგაუქმებულ დიდგვაროვანთათვის სწორედ ქართული ენის ფენომენი წარმოადგენდა სახელისუფლო ტენდენციების ტრაგიკული მიზანსცენების ერთგვარ ანარეკლს. სწორედ მშობლიური ენის „ჩვეულებისაებრ სვლაში“ აგრძელებდა მრავალსაუკუნოვანი ქართული მწერლობა თავის არსებობას, – ოღონდ უკვე მკვეთრად რომანტიკული პათოსით. ამას ისიც ემატებოდა, რომ რუსეთის მიერ ანექსირებული საქართველო, XIX ს-ის დასაწყისში, საყოველთაო აპათიასა და „პოლიტიკურ ნიჰილიზმს“ მოეცა.

საგულისხმოა სწორედ ის, რომ ქართველი რომანტიკოსები მეამბოხე სულის დემონსტრირებას არა მხოლოდ საკუთარ შემოქმედებაში მისდევდნენ, არამედ ისინი უშუალოდ იყვნენ ზემოდასახელებულ შეთქმულებათა ფიზიკური თუ სულიერი თანამონაწილენი და რეპრესირებულნი... ამ ტკივილის განელება კი მათ მხოლოდ სამეფო კარის კვლავ აღდგენაში ესახებოდათ... არადა, – სახელისუფლო ცნობიერების „რომანტიკული კოდი“ მთელი სიცხადით მხოლოდ ნიკოლოზ ბარათაშვილთანაა, რადგან ამ ლიტერატურული მიმდინარეობის კლასიკური გააზრებით – რომანტიკოსი პოეტი სწორედ ბარათაშვილი იყო და არა მისი წინამორბედნი.

რომანტიკული სულისკვეთების ერთ-ერთი ქართული წინა პირობაა XIX საუკუნეში ფრიად ორაზროვან მდგომარეობაში აღმოჩენილი, სამეფოგაუქმებული ქვეყანა... ნიკოლოზ ბარათაშვილი სწორედ ამ ფონზე, რომანტიკული შუქ-ჩრდილებით გამოკვეთს ხელისუფლის უზენაესობას და მეფე ერეკლეს სახელთან ასოცირებულ ისტორიულ დისკურსს აქცევს მხატვრული აზროვნების სიბრტყეში: მეფემ სრულიად განსხვავებულ პოლიტიკურ ველში მოაქცია საქართველო – ანუ საკუთარი ნებით დაუქვემდებარა ერთმორწმუნე რუსეთის იმპერიას.

საქართველოს პოლიტიკური გეზის რადიკალურ ცვლას იმ დროიდან დღემდე (თითქმის ორსაუკუნეზე მეტი გვაშორებს გეორგიევსკის ტრაქტატს – 1783 წელს) არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება მოჰყვა. სწორედ ამიტომ, ფრიად ამბივალენტურ სპექტრში მოექცვა მეფე ერეკლეს მიერ გადადგმული ეს პოლიტიკური ნაბიჯი, რამაც ერთგვარი გამოძახილი ჰპოვა მისი შვილიშვილის შვილის – ნიკოლოზ ბარათაშვილის მხატვრულ აზროვნებაში, – კერძოდ კი, – პოემაში „ბედი ქართლისა“ და ლექსში „საფლავი მეფის ირაკლისა“.

ამ უკანასკნელში „პოეტი საღი, ლოგიკური, პრაგმატული მსჯელობის შედეგად აყალიბებს თავის შეხედულებას... ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის იმპერიასთან მიერთების ორმოცი წლის შემდეგ ბარათაშვილი მაღლიერებას გამოხატავს ერეკლეს მიმართ, რადგან როგორც მოსალოდნელი იყო, ერთმორწმუნე რუსეთის კალთას შეფარებულ ქვეყანას აღარ ეშუქრება ის ისლამური ქარიშხლები თუ წყალდიდობები, რასაც ლექსში „კასპიის დელვა“ და „შავი ზღვის ზვირთნი“ განასახიერებენ (იგულისხმება, ერთი

მხრივ, სპარსეთი – ირანი და, მეორე მხრივ, ოსმალეთი – თურქეთი). პოეტი ამბობს, რომ საქართველოში მრავალი საუკუნის შემდეგ პირველად დამყარდა მშვიდობა და ქართველობას, ბრძოლების მაგივრად, ადამიანური, ნორმალური, სამოქალაქო ცხოვრების დაწყების საშუალება მიეცა:

სადაც აქამდინ ხმლით და ძალით ჰფლობდა ქართველი,
მუნ სამშვიდობო მოქალაქის მართავს აწ ხელი.

აქ კი ბარათაშვილისა და მისგვარად მოაზროვნეთა კიდევ ერთი იმედია გაცხადებული – „სამშვიდობო მოქალაქის მმართველობა“ ან „მშვიდობიანი სამოქალაქო მმართველობა“... დაბოლოს, ის კეთილი ნაყოფი, რომელიც ბარათაშვილის ჩამონათვალში პირველია და, შესაძლოა, მისი შეხედულებით, ყველაზე მნიშვნელოვანია იმ დღებით შედგეთა შორის, რაც საქართველოს რუსეთთან შეერთებამ მოუტანა – განათლება, კულტურა, რომელიც, თუნდაც რუსული ტყვეობის ფასად, თავიანთ ქვეყანაში ჩამოაქვთ სამშობლოში დაბრუნებულ ქართველებს“.¹

ამიტომაც, სახელისუფლო ცნობიერების „რომანტიკულ კოდში“ სავსებით ბუნებრივია, რომ გამოიკვეთოს ლიბერალური სულისკვეთების ერთგვარი ნიშნები – ქართული სულიერი და სოციალური ღირებულებანი ევროპულ კულტუროლოგიურ თუ ფილოსოფიურ სპექტრში მოექცა და რომანტიკოს პოეტთან დემოკრატიული ხელისუფლის ამპლუაში გაცხადებული მეფე „კეთილად“ არის სახელდებული. ოღონდ ამჯერად („ფიქრნი მტკვრის პირას“) მეფის სიკეთე მხოლოდ ქვეყნის გონივრულ მართვაში გამოისახება. რაც მთავარია, ამ უმაღლეს იერარქიულ საფეხურზე მყოფი პირისთვის უცხო არაა წუთისოფლის (წამიერი ჟამის) წინაშე სრული უსუსურობის განცდა. ეგებ, სწორედ ამ „ადამიანურმა სისუსტემ“ არ უნდა მიაძინოს მეფეში „კეთილი ნება“ თუ „ადამიანური საწყისი“, რომლის „ნეტარ მამობრიულ გულს“ („ბედი ქართლისა“) ხელეწიფება მხოლოდ განკარგოს თავისი ქვეყნის ბედი.

არც ისაა შემთხვევითი, რომ სრულყოფილი სამეფო პორტრეტის მაძიებელ პოეტის თვალსაწიერზე ნაპოლენ ბონაპარტის ფიგურა ამობრწყინდეს. ნიკოლოზ ბარათაშვილამდე კი გაცილებით ადრე ბაირონი მოიხიბლა ნაპოლენის ჰეროიკული ბიოგრაფიით (1817 წელს² დაამთავრა მან „ჩაილდ ჰაროლდის მესამე სიმღერა, სადაც ნაპოლენის 1814 წლის მარცხი პოეტის მიერ შეფასებულია როგორც ევროპის ერთ-ერთი საყოველთაო ისტორიული ტრაგედია...“). „მესამე სიმღერა ჰო დიდება გახლდა ნაპოლენისა... დევნა რომ დაიწყეს ბაირონისა, ერთ-ერთი მიზეზიც ჰო ეს იყო, ნაპოლენს რომ ეთაყვანებოდა... ჰოდა, გაორებულია წარმოდგენათ და ასაბუთებენ თვით ჩაილდ ჰაროლდს მესამე სიმღერითაცა, სხვა ნაწერებითაცა, ნაპოლენისადმი რომ მიუძღვნია, დღიურებითაცა, წერილებითაცა ასაბუთებენ და ადვილად დასაბუთდება... ჰოდა მხსნელსაც უწოდებს ნაპოლენსა, მტარვალსაცა, ღმერთსაც უწოდებს, ეშმაკსაცა...“³.

არათუ ნიკოლოზ ბარათაშვილი და ბაირონი აღმოჩნდნენ ამ დილემის წინაშე, არამედ „უკვე მესამე საუკუნეა, კაცობრიობის ამოუხსნელ გამოცანად დარჩა ნაპოლენის პიროვნული ფენომენი: ამ შეუთავსებელ თვისებათა ერთობლიობა, ამ ურთიერთგამომრიცხავ პრინციპთა თანაწყობა, ამ შორს გათვლილ და ირაციონალურ

¹ ლაღანიძე მ., ქართული რომანტიზმი, დასახ. ნაშრომი, 2012, გვ. 321.

² ნ. ბერდიაევი აღნიშნავდა, რომ ყოველ ეპოქას თავისი რიტმი აქვს.

³ ჩხვიძე ო., იტალიური დღიურები ბაირონისა, 1976, გვ. 54-56.

ქმედებათა მიმდევრობა“...¹. საგულისხმოა ისიც, რომ ბარათაშვილისეული ნაპოლეონი („ნაპოლეონ“, 1838 წელი) იმგვარი სამეფო ღირსებითა თუ ადამიანური თვისებებით არის წარმოდგენილი, როგორც ეს 1926 წელს დაწერილ არტურ ლევის წიგნშია – „ნაპოლეონის სულიერი თვისებები“.

დავუბრუნდეთ ისევ ლექსს, სადაც საკუთარი „დიდების მსხვერპლი“ (სამეფო ღირსებისგან აღზევებული თუ საბედისწერო „ბედის თამაშს“ ადევნებული) თავად ნაპოლეონია. თუმცაღა, იმავე ბარათაშვილმა კარგად უწყის იმპერატორის განუმეორებელი „სიდიადე“, წამლექავი პიროვნული ხიბლი, მაგრამ იმავედროულად მისი კანონზომიერი დაუფასებლობა;

ბევრი დღე გავა, რომ ჯერ ბევრი ვერ ვცნათ ჩვენ მისი!
თვითო სიკვდილიც მას უებროდ აღმოგვაჩინებს...
(„ნაპოლეონ“, გვ. 34)

ნაპოლეონ ბონაპარტის პორტრეტი ერთგვარად გაკეთილშობილებულია რომანტიკოსი პოეტის მიერ. და ვინ იცის, ეგებ „პოლიტიკურ ნიჰილიზმში“ ჩავარდნილი საქართველოსთვის, სწორედ ამგვარი ბოლოქარი ბიოგრაფიის ხელისუფალი ესახებოდა ბარათაშვილს მხსნელად. ისიც სავსებით ლოგიკურია, რომ სახელისუფლო ცნობიერების „რომანტიკულ კოდში“ თავი ეჩინა ლიბერალურ ფასეულობათა ერთგვარ მინიშნებებს ანუ გამოკვეთილიყო მონარქიულ საფუძველზე აღმოცენებული დემოკრატიული ტენდენციები.

შეიძლება კიდევ ერთიც დავამატოთ; ჩვენი რომანტიკოსები, დიდგვაროვანი და კეთილშობილური წარმომავლობის გამო, არათუ მარტოოდენ თავისუფლებისმოყვარე მუამბოხე სულისკვეთებით გამოირჩევიან, არამედ ბაგრატიონთა დინასტიის ზნეობრივი პასუხისმგებლობის „ჯვარსაც“ ატარებენ. თუმცაღა, სწორედ ეს განზოგადებული „სახელისუფლო რიტორიკა“ გარკვეულ ორაზროვნებას იწვევს და არაერთგვაროვან კითხვებს ბადებს რომანტიკული ტენდენციებით აღქმული სახელისუფლო ფენომენის მიმართ.

ასე რომ, – რომანტიზმის მხატვრულმა დიაპაზონმა მოიცვა მთელი XIX საუკუნე, მიუხედავად ამ ეპოქაში წარმოშობილი სხვა ლიტერატურული მიმდინარეობებისა. რომანტიკულმა სულისკვეთებამ XIX საუკუნის დასაწყისამდე გასტანა. თუმცა, როცა კი რომანტიკულ პათოსზე ჩამოვარდება ხოლმე საუბარი, სწორედ XIX საუკუნის ევროპა წარმოგვიდგება, ასე იდუმალი და საინტერესო და ეგზოტ რომანტიკული...

რალა თქმა უნდა, ამ ლიტერატურული მიმდინარეობის სპეციფიკამ განაპირობა „უსაზღვრო ევროპის“ (თუმცაღა აქ, – ნაწილობრივ ნაციონალური საზღვრების ფონიც იკვეთება...) მხატვრული დიაპაზონი. ბუნებრივია, ეს ერთმნიშვნელოვნად არ უნდა მივუსადაგოთ გლობალიზაციის ქრესტომათიულ განმარტებას; „გლობალიზაცია არასაიმედო და არაპირდაპირი ცნებაა, მისი მხატვრული თემა, გნებავთ ტენდენცია კენიჩი ომეს (1989) სიტყვებით „უსაზღვრო მსოფლიოს“ წარმოშობაა. ეს ტენდენცია გულისხმობს, რომ ტრადიციული პოლიტიკური საზღვრები, რომლებიც ეროვნულ და სახელმწიფოებრივ საზღვრებს ემთხვევა, ამჟამად შელწევადი ხდება. ამდენად, გლობალიზაცია სახეს უცვლის სოციალურ სივრცეს: ის ტერიტორიულ საკითხებს

¹ აბზიანიძე ზ., ნაპოლეონი (წინათქმა), 2009, გვ. 4.

ნაკლებ მნიშვნელობას ანიჭებს, რადგან მუდმივად გაფართოებად კავშირებს „მსოფლიოს მომცველი“ ან „საზღვრების გადამლახავი“ ბუნება გააჩნია“.¹

გლობალიზაციის ამგვარი გაშინაარსების მიუხედავად, – იქ სადაც არსებობს ეთნოკულტურისა თუ მწერლობის „მეხსიერების კოდი“, ეს ყოვლისმომცველი იდეოლოგია ერთგვარად ნეიტრალური და მეტ-ნაკლებად უსაფრთხო ხდება. ამიტომაც, ამგვარი კულტუროლოგიური პერიპეტების ფორმატში „წაკითხული“ XIX საუკუნე კიდევ ერთხელ შეგვახსენებს, რომ „ნაციონალური და ინტერნაციონალური საზღვრების“ თანამიმართებამ შექმნა მისი ყველაზე „უჩვეულო ილუსტრაცია“ – რომანტიზმი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. აბზიანიძე ზ., ლიტერატურული პორტრეტები (ქართული პოეზიის სამი საუკუნე), თბ., გამომცემლობა „ბაკმი“, 2009.
2. აბზიანიძე ზ., წინათქმა. ნაპოლეონი, თბ., გამომცემლობა „ქართული ბიოგრაფიული ცენტრი“, 2009.
3. აბზიანიძე ზ., „ქართული რომანტიზმი XXI საუკუნის თვალსაწიერიდან“. ქართული რომანტიზმი – ნაციონალური და ინტერნაციონალური საზღვრები, თბ., გამომცემლობა „საარი“, 2012.
4. ბარათაშვილი ნ., თხზულებანი, თბ., გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1972.
5. ზანდუკელი მ., თხზულებანი, ტ. I თბ., თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1972.
6. კაციტაძე კ., ჯამბურია კ., „ქართული რომანტიზმის ისტორიულ-კულტურული კონტექსტი“, ქართული რომანტიზმი – ნაციონალური და ინტერნაციონალური საზღვრები, თბ., გამომცემლობა „საარი“, 2012.
7. ლომიძე გ., „ევროპიდან საქართველოში“, ქართული რომანტიზმი – ნაციონალური და ინტერნაციონალური საზღვრები, თბ., გამომცემლობა „საარი“, 2012.
8. მუენარგია ი., ქართველი მწერლები. თბ., „სამეცნიერო-მეთოდური კაბინეტის გამომცემლობა“, 1954.
9. ლაღანიძე მ., „რას გვაუწყებს ნიკოლოზ ბარათაშვილის „საფლავე მუფის ირაკლისა“?“, ქართული რომანტიზმი ნაციონალური და ინტერნაციონალური საზღვრები, თბ., გამომცემლობა „საარი“, 2012.
10. ჩხეიძე ო., იტალიური დღიურები ბაირონისა, თბ., გამომცემლობა „ნაკადული“, 1976.
11. ჰეიუდი ე., პოლიტიკური იდეოლოგიები, შესავალი კურსი, მე-3 გამოცემა. თბ., გამომცემლობა „ლოგოსპრესი“, 2004.

¹ ჰეიუდი ე., პოლიტიკური იდეოლოგიები, 2004, გვ. 26.

THE CULTUROLOGICAL PHENOMENON OF ROMANTICISM

Romanticism, despite its generally European origins and forms of expression, also includes concrete national aspects. For this reason, this literary movement arose in various European countries at almost the same time.

In the European directions of Romanticism (unlike Georgia...) the phenomenon of aesthetic-artistic interpretation of the philosophical schools is extremely systemic. This is also reflected in the corresponding manifestos. Returning to the Georgian literature, the philosophical sense integrated in the artistic code has proved to be the most acceptable, natural and therefore easy to understand for our artistic consciousness and for our ethnopsychology in general.

Romanticism represents such a style of world view that achieves the fixation of thought only by focusing the sensations and emotions/feelings. That is why the constant aversion always overlaps with the eternal regularity of life. .

It is precisely this current, as the artistic depiction of creative boundlessness and life alienation, that has found a rather fertile “literary ground” in ancient Georgian literature, but it is impossible to grasp it without the conception and interpretation of the Romantic archetype, which is completely unimaginable.

At the beginning of the 19th century in Georgia there were universal conditions for the emergence of Romanticism. This was caused by the general apathy and “political nihilism” of the Russian annexed Georgia. The same condition brought to light an artistic sign unusual for Romanticism - the “Romantic code” of consciousness of state power. At first sight, the emotional turmoil caused by the struggle for state power and the romantic sentiments, which have been exaggerated to the extreme, should be totally incompatible. . .

The original interpretation of the “world-weariness” sprouting on the ruins of the Bagrationi dynasty kingdom has just given an impetus to the emergence of Georgian romanticism.

Georgian literature had maintained its “creative will” in Romanticism as a general European cultural worldview. Starting from its “inner essence”, Romanticism provided a certain interpretation of the preceding chrestomathic literary concepts - thanks to the “rebellious creative spirit”.

For this reason a “global humanity dilemma” emerged - “world-weariness”, which in European Romanticism formed a “mystical field” loaded with literary symbols. . . This tendency was not foreign to Georgian Romanticism either.

The 19th century, which began with Romanticism, was not only a “new literature” transformed into a concrete “creative view” or a “new world outlook”, but it formed the “new thinking” of the whole Europe; moreover, Romanticism, starting from its standard, founded a completely new “center of the world”, in which precisely the Romantic pathos became the universal language of the world outlook.

DAS KULTUROLOGISCHE PHÄNOMEN DER ROMANTIK

Die Romantik, trotz ihrer allgemein europäischen Herkunft und Ausdrucksformen, umfasst auch konkrete nationale Aspekte. Aus diesem Grunde entstand diese literarische Strömung in verschiedenen Ländern Europas fast zur gleichen Zeit.

In den europäischen Richtungen der Romantik (im Unterschied zu Georgien...) ist das Phänomen der ästhetisch-künstlerischen Deutung der philosophischen Schulen äußerst systemhaft. Das ist auch in den entsprechenden Manifesten abgebildet. Kehrt man zur georgischen Literatur zurück, so hat sich für unser künstlerisches Bewusstsein und generell für unsere Ethnopsychologie der im künstlerischen Code integrierte philosophische Sinn als am meisten annehmbar, natürlich und demnach leicht aufzufassend erwiesen.

Die Romantik stellt einen solchen Stil der Weltauffassung dar, der die Fixierung des Gedankens lediglich durch die Fokussierung der Empfindungen und Emotionen/Gefühle erreicht. Deswegen überschneiden sich stets die ständige Abneigung mit der ewigen Gesetzmäßigkeit des Lebens. . .

Eben diese Strömung, als die künstlerische Darstellung der schöpferischen Grenzenlosigkeit und der Lebens-Entfremdung, hat einen ziemlich fruchtbaren „literarischen Boden“ im alten georgischen Schrifttum gefunden, aber das zu erfassen ist ohne die Auffassung und Deutung der romantischen Archetype völlig unvorstellbar ist.

Anfang des 19. Jh.-s gab es in Georgien für die Entstehung der Romantik universelle Bedingungen. Das war durch die allgemeine Apathie und dem „politischen Nihilismus“ des von Russland annektierten Georgiens bedingt. Dieselbe Bedingung hat auch ein für die Romantik ungewöhnliches künstlerisches Zeichen zum Vorschein gebracht - den „romantischen Code“ des Staatsmacht Bewusstseins. Auf den ersten Blick, sollte der durch den Kampf um die Staatsmacht entstandene Gefühlsaufruhr und die bis aufs Äußerste zugespitzten romantischen Empfindungen völlig inkompatibel sein . . .

Die originelle Interpretation des auf den Trümmern des Königreichs der Bagrationi-Dynastie entsprossenen „Weltschmerzes“ hat gerade einen Anstoß für die Entstehung der georgischen Romantik gegeben.

Die georgische Literatur hatte ihren „schöpferischen Willen“ auch in der Romantik als einer allgemein europäischen kulturellen Weltanschauung, beibehalten. Ausgehend von ihrem „inneren Wesen“ hat die Romantik eine gewisse Interpretierung der vorangehenden chrestomathischen Literaturkonzepte geliefert – dank dem „rebellischen schöpferischen Geist“.

Aus diesem Grund zeichnete sich ein „globales Menschheitsdilemma“ ab – „der Weltschmerz“, der in der europäischen Romantik ein mit literarischen Symbolen beladenes „mystisches Feld“ bildete. . . Diese Tendenz war auch für die georgische Romantik nicht fremd.

Das mit der Romantik begonnene 19. Jahrhundert stellte nicht nur eine auf konkrete „schöpferische Sicht“ oder eine auf Weltauffassung umgeformte „neue Literatur“ dar, sondern sie formierte das „neue Denken“ des ganzen Europas; mehr noch, die Romantik, ausgehend von ihrem Maßstab, gründete ein völlig neues Zentrum der Welt“, in der gerade das romantische Pathos zur universellen Sprache der Weltauffassung wurde.